ELENA UNGUREANU
Institutul de Filologie
(Chişinău)

HYPERTEXTUL – UNITATEA FUNDAMENTALĂ A WEBULUI ŞI A COMUNICĂRII ONLINE

Abstract

According to Ted Nelson's vision, the one who launched the concept in computer science, hypertext is a written or graphic material interconnected in a complex manner, through hyperlinks, and which conventionally can not be represented on paper. For the humanities, electronic hypertext is a special type of written communication, a particular form of organization of computer-mediated written text. The hypertext is characterized by nonlinearity, fragmentation, variativity, polyphony, dialogism, heterogeneity, interactivity, multimediality, creativity, anonimity, duplicitary or multiplicitary identity, temporal and spatial freedom and independence, openness, virtuality, structural dispersion, compositional instability, non-hierarchy, discontinuity, integrability etc.

1. Textul într-o nouă eră: electronic. Suntem copiii unei revoluții informaționale, care se produce sub ochii noştri, latent şi agresiv, fascinant şi teribil. Internetul, aflat, după previziunile unor specialişti, încă în perioada copilăriei sale, va institui noi paradigme (de comunicare) în toate domeniile de activitate umană, redefinind viitorul. Totul devine *e-*: în unele societăți – extrem de rapid, în altele incomparabil mai încet – dar sigur: e-știință, e-învățământ, e-medicină, e-business, e-mediu, e-cultură, e-economie etc. – toate fiind bazate pe cultura şi economia TEXTULUI, cel mai implicat în acest proces ireversibil – despre toate se poate scrie numai prin intermediul textului. Începem să trăim tot mai mult în lumea şi în legea „textului ideal" (Roland Barthes), aşa cum fusese prevăzut de poststructuralişti încă pe la jumătatea secolului trecut.

Textul, ca unitate comunicațională fundamentală, a intrat în spațiul virtual îmbrăcat într-o nouă „haină" – a *hypertextului* (sau cu o abreviere devenită de curând uzuală în spațiul electronic – *htextului*). Adunându-se progresiv „aici" (în spațiul unde s-a scris, online, şi prezentul articol), toate tipurile de texte suportă schimbări radicale: textul nonficțional şi textul artistic, textul dicționarului şi textul enciclopediei, textul (discursul) oral şi textul scris, textul științific şi textul scrisorii electronice (e-mailului)… Tehnologizat, virtualizat, cu un grad de libertate şi democrație ajunse la cote maxime, hypertextul reflectă postmodernitatea în care trăim – gândirea omului postmodern, apăsat de suprainformație venită pe toate canalele, devine superficială, fragmentară, fasciculară (*клиповое мышление*) [1]. În spațiul electronic, informația se mişcă cu viteza luminii. Cu toate acestea, formatul de „tipar", cu imaginea foii având margini şi cu litere fixate, „înțepenite", mai persistă foarte puternic în spațiul virtual. „În acest sens, Gutenberg, încă

BDD-A6881 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:10 UTC)

mai trăieşte în reţea" [2]. În acest nou format – electronic – , discursul politicii, al religiei, al mass-mediei, al comunicării interpersonale etc. se înfăţişează cu trăsături profund modificate de spaţiul virtual, generate de conexiunea cu tehnologiile supermoderne. Utilizatorul intrat pe net se transformă automat în subiect al reţelei – devenind de astădată internaut (utilizator, netăţean, navigator, nomad… – doar pentru această categorie de consumatori de internet există o întreagă listă de denumiri sau sensuri noi, pe care dicţionarele viitorului vor trebui să le ateste). Fiecare îşi dezvăluie şi îşi performează în megareţeaua internetului capacităţile, interesele şi abilităţile. Normele ortografice instituite de către academii se simt aproape ameninţate de jargonul (slangul) internauţilor. O întreagă superindustrie computerizată încearcă să ţină sub control mecanismul, instrumentele şi infrastructura Reţelei planetare. Cu toate acestea, Internetul este un fenomen incontrolabil [3], iar prin asta e problematic şi filosofic. Febra internautică încă nu i-a cuprins pe toţi, considerându-se încă un fenomen elitist (deocamdată doar aproximativ a 6-a parte din populaţia globului utilizează internetul) – dar deja are legătură absolut cu toţi. Limbajul tradiţional tinde să devină tot mai mult *limb@j* (în lipsa altui termen, am dat preferinţă acestei creaţii spontane, împrumutată, se pare, de la francezi – a se vedea [4], frecvenţa semnului @ în adresele de e-mail (precum şi în interiorul altor cuvinte) simbolizând, într-un fel, orientarea către un alt tip de limbaj – cel mediat de computer, e-mailul fiind unul din primele limbaje de comunicare electronică. Apropo, semnul @ (arond) merită el însuşi o cercetare (pentru o primă sugestie – [5]).

2. Internetul – un concept metaforic. Ca orice alt concept grandios, denumind o megatehnologie, Internetul în cele mai diverse studii este asemuit cu un anumit spaţiu (sau mediu), cu un obiect concret, cu un concept abstract, cu fenomene sau vietăţi (om, animale, insecte sau plante) etc.: **satul global** (Marshall McLuhan), **frontiera electronică**, **spaţiul cyber**, **păianjenul global**, **agora electronică, cosmosul, Cartea**, **Biblia**, **Biblioteca** (U. Eco, R. Barthes, J. L. Borges), **documentul** (**fişierul**), **urma** (J. Derrida), **rizomul** (G. Deleuze), **furnicarul** (M. Foucauld), **reţeaua, labirintul, cheia, ecoul, artele, viaţa, casa, procesele fiziologice (naşterea, moartea, respiraţia, somnul, alimentaţia, sinergia** etc.), **norul, apa, corabia, tezaurul, lupta (războiul), matrioşca rusească**, **cutiuţele chinezeşti**, **puzzle-ul**, **clusterul**, **călătoria**, **aventura**, **vânătorul, nomadul, ţesătura**, **ghemul, firul Ariadnei, jocul, limbajul, tabloul lumii, creierul uman, maşina-robot, comunitatea multiagent** (Ted Nelson), **spaţiul informaţional abstract, infrastructura electronică a semiosferei** (Tim Berners-Lee) (pentru unele dintre metaforele de mai sus a se vedea [6; 7; 8]) etc. Metaforele facilitează utilizatorului intrarea şi navigarea în hyperspaţiul informaţional – începând cu cele mai la îndemână unelte (tastatură, mouse, motor de căutare, iconiţă, @, fereastră, acasă, navigare, parolă (login), gunoi (spam), emoticon-smyle şi multe, foarte multe altele).

Vorbind despre „viitorul lingvistic" al Internetului, David Crystal, de la Universitatea din Cambridge (deşi acesta se referă doar la limba engleză), îşi linişteşte cititorii afirmând că „realitatea comunicării dovedeşte că în Internet e loc destul şi pentru limbajul solemn, ceremonios, atent stilizat, ca şi pentru judecăţile asupra gradului de cultură a vorbitorilor" [9]. Autorul nu vede în tehnologia modernă niciun fel de risc de distrugere şi sărăcire a limbilor – ci, dimpotrivă, doar o şansă pentru diversificare şi creativitate [10]. Subiectul

BDD-A6881 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:10 UTC)

în cauză deja suscită interesul lingviştilor români, opiniile acestora împărţindu-se între acceptare şi dezaprobare a noului fel de a comunica on-line. Noile generaţii comunică, graţie noilor realizări în sfera informaticii, tot mai abil şi mai interesat, nu prin text, ci prin hypertext.

Lingvistica Internetului şi, în particular, lingvistica hypertextului se prefigurează ca discipline noi, numeroşi specialişti fiind foarte interesaţi în a le explora dimensiunile. Metaforică sau academică, filosofică sau strict lingvistică, abordarea acestor fenomene deosebit de complexe va genera cercetări care vor deschide terenul pentru noi subdiscipline ale viitorului, de exemplu: teoria şi practica hypertextului, analiza lingvosemiotică a hypertextului electronic, utilizarea hypertextului pentru analiza lingvopoetică a operelor artistice etc. [a se vedea câteva surse importante: 11–17].

3. Pentru o definiţie a hypertextului (electronic). În procesul de definire a termenilor (şi în special a termenului-cheie al unui domeniu) se reflectă întreaga problematică de studiu a obiectului cercetat. Cu orice studiu întreprins, i se descoperă noi faţete, orice nouă definiţie va pune accentul anume pe faţeta căreia i-a dat prioritate. Vom observa, mai întâi, că într-o triadă de tipul **text – intertext – hypertext**, tot textul rămâne conceptul fundamental, *textul*, care, după Mihail Bahtin, este sursa esenţială a disciplinelor umaniste, punctul lor de pornire, datul primar de la care pornesc acestea. Dacă, din perspectivă poststructuralistă (a generaţiei textualiste/ tel-queliste) „orice text este un intertext" (Barthes, Kristeva, Derrida), adică orice text este făcut din texte anterioare, continuând, am putea afirma că orice text postat pe net în format HTML se transformă în hypertext. Acelaşi Barthes spunea că intertextul este un câmp general de formule anonime, cu origine arareori reperabilă, de o multitudine de citări inconştiente sau automate, făcute fără a se mai indica ghilimelele. Aşa cum, datorită conceptului de *intertext* a fost mai bine descris conceptul de *text*, tot aşa, datorită intertextului poate fi înţeleasă mai adecvat noţiunea de hypertext. Dacă intertextualitatea e cea care transformă (distruge, distribuie, destructurează, reconfigurează, recompune) o multitudine de hipotexte (texte anterioare, de la care se revendică – nu întotdeauna sau nu obligatoriu de sorginte literară sau marcate estetic), atunci hypertextualitatea e cea care vizualizează „potopul" de texte legate între ele. Locul unde intertextualitatea reuşeşte să se manifeste cel mai pregnant e Internetul, în spaţiul său web. Iar locul unde hyperlinkul „se deschide", face legătura cu alte texte şi, mai nou, hypertexte – se poate afirma că se nasc noile semnificaţii, la intersecţia între axa paradigmatică (a selecţiei) şi cea sintagmatică (a combinaţiei) şi în jocul diferenţial al semnificanţilor.

La ora actuală, termenul *hypertext* circulă scris şi cu *i*, şi cu *y* (cu *y* mai ales în cazul informaticii). La rândul său, şi el o metaforă, este identificat adesea, pe nedrept, cu întreaga reţea internautică. Webul este un sistem de distribuţie locală sau globală a informaţiilor hypermedia. Webul nu trebuie confundat cu Internetul, chiar dacă este cea mai dinamică şi spectaculoasă componentă software a acestuia. Internetul este tehnologie plus formă de comunicare. Dacă tehnologia e obiectul de studiu al ştiinţelor exacte, atunci forma de comunicare a fost dintotdeauna a ştiinţelor socioumane.

Ca obiect al cercetării lingvistice, **hypertextul** – unitatea fundamentală a comunicării online („comunicăm nu prin cuvinte, ci prin texte", iar mai nou, prin hypertexte) – a

BDD-A6881 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:10 UTC)

intrat mai serios în atenţia specialiştilor de curând, după anul 2000. Trezind un foarte viu interes mai ales pentru noutatea formatului în care se afişează (cel electronic) şi transformându-se din domeniu privit altădată cu suspiciune, acest concept face adevărate „ravagii" în lingvistica mondială – teoretizarea conceptului se află într-o fază de efervescenţă. Legând cele două mari ştiinţe (exacte şi umane) şi racolând discursul interpretativ al celor mai diverse discipline (filosofie, psihologie, pedagogie, ştiinţele comunicării, antropologie, informatică, arte, marketing, management, bibliometrie, scientometrie etc., etc.), care îi descoperă noi şi noi faţete, hypertextul tinde să devină unul dintre cele mai teoretizate şi mai complexe concepte din istoria ştiinţelor. Bibliografia hypertextului este puţin spus bogată – este de-a dreptul copleşitoare. Hypertextul a fost principalul concept care a condus la inventarea World Wide Web-ului, care reprezintă o enormă cantitate de informaţii interconectate. Cuvântul *web*, cu variantele *www* sau w^3, înseamnă „pânză de păianjen" (a nu se confunda w^3 cu *web 3.0* – vezi mai jos). Ted Nelson (pe numele deplin – Theodor Holm Nelson) este cel care, în 1965, l-a pus în circuit, definind un tip special de text electronic, care leagă documentele asemenea unui păianjen, prin intermediul linkurilor (hyperlinkurilor). Cam tot atunci, Julia Kristeva, lansase noţiunea de *intertextualitate* (1967) – adică proprietatea oricărui text de a fi legat de alte texte anterioare, aparţinând unor autori precedenţi. Datorită conexiunilor care se pot stabili rapid şi infinit pe Internet, într-un hypertext pot fi încorporate nu doar alte texte, ale aceluiaşi autor sau ale altor autori din diferite epoci, ci şi opere de artă (bucăţi muzicale, reproduceri ale unor picturi celebre sau necunoscute publicului larg, scenarii ale unor filme etc.), transformându-se în produs hypermediatic.

Definiţiile hypertextului se adună progresiv de la studiu la studiu, se plagiază extrem de mult, se completează, se neagă una pe alta, germinează. Pentru început, e indicat să operăm cu două distincţii: **hypertext în sens îngust** – orice text particular dotat cu hyperlinkuri şi **hypertext în sens larg** – totalitatea textelor (un megahypertext) care se adună progresiv în format electronic, dotate cu hyperlinkuri, prin care se stabileşte legătura infinită cu alte texte; cu alte cuvinte, cu o formulă inventată de noi: „…text în text în text în…".

Înainte de a trece în revistă şi alte definiţii, găsite aleatoriu într-un spaţiu care le oferă la fel de aleatoriu, se cuvine să începem totuşi cu Nelson: **hypertextul** reprezintă un „*material scris sau grafic interconectat într-o manieră complexă*, *care în mod convenţional nu poate fi reprezentat pe hârtie*" („Complex information processing: **a file structure for the complex, the changing and the indeterminate**" – apropo articolul aşa şi se numeşte – prin această scurtă definiţie a hypertextului, devenită celebră) [18]).

Cea mai simplă şi mai operabilă definiţie ar fi următoarea: **hypertextul** *e un un text care este legat prin trimiteri* (*referinţe online*, *linkuri sau hyperlinkuri*) *de alte texte*. Acestea reprezintă o trimitere la o pagină web care face referire la un alt loc de pe aceeaşi pagină web sau oriunde în altă parte pe Internet. **Linkul** sau hyperlinkul este considerat, la rândul său, conceptul fundamental al hypertextului, acesta constituind modalitatea tehnică care face distincţia dintre un text nonlinear (electronic) şi un text linear (tipărit în format hârtie). Cel mai simplu mod este acela de a muta mouseul deasupra unui cuvânt sau imagine, iar când se schimbă cursorul mouseului, acesta se transformă din săgeată într-o

BDD-A6881 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:10 UTC)

mică mână, pe care se face clic pentru a vedea unde ne va trimite respectiva activare, altfel spus, linkurile sunt un fel de „scurtături din spațiul digital" [3, p. 12]. Grafic, un link reprezintă un text, de obicei *subliniat* şi/sau prezentat cu *o culoare diferită* de a textului de bază. Frecvent se utilizează cuvintele aici, apasă aici, sau oricare cuvânt, îmbinare sau frază (care, fiind activate, vor expedia momentan utilizatorul în altă parte, în alt text (hypertext). Expresia „a da cuiva linkul unui document" nu înseamnă altceva decât „a-i indica locul-adresă unde se află textul respectiv în spațiul electronic". Odată opțiunea realizată, instantaneu, browserul va transporta internautul în cadrul documentului „linkat". Invenția în cauză a sporit viteza de acces la informație într-un mod nemaiîntâlnit. Linkurile fac parte din peritextul unui hypertext (adică peritextul-adresă al documentului în cauză, luat şi ca pseudotitlu al unui document) sau referințele situate în interiorul textului, sau la finele documentului, mai ales în cazul articolelor ştiințifice). Asemenea legături pot fi efectuate practic pe toate cuvintele unui text (*intratextual* – a se vedea un model al Bibliei în [19; 20]) sau *extratextual*, la orice document în spațiul electronic, în funcție de opțiunile programatorului (webmasterului). Aşadar, se poate spune că linkul îndeplineşte funcțiile unui „bibliotecar" personal(izat), mobil, instantaneu, exact şi foarte la îndemână în biblio-netul internauților. **Într-o viziune metaforică existențial-globală (a se vedea în acest sens [21])**, linkul poate fi asociat cu adresa, locația, firul (țesăturii), deschiderea, apertura şi chiar cu gura (rostul), jgheabul etc. – locul pe unde se poate intră *direct* în (alt) text.

Deşi sunt intersectabile, noțiunile de *hypertextualitate* şi *intertextualitate* se diferențiază prin existența/lipsa hyperlinkurilor. Legăturile existente între hipotext şi hipertext (în sensul propus de Gérard Genette) sunt de regulă ascunse, în timp ce în cadrul hypertextualității aceste legături sunt vizibile, afişabile şi accesibile. Datorită hyperlinkurilor textul se leagă, se țese, se coase de alte texte, reconstituind firul comun şi alcătuind contextul cultural.

Chiar dacă la ora actuală părintele hypertextului (Nelson) reneagă protocolul de hypertext aşa cum este utilizat în prezent, considerându-l „nepur" („hypertextul de azi este mult prea superficial" [22]), propunând în schimb o alternativă pe site-ul său dedicat acestui proiect [3, p. 11], conceptul său originar a evoluat substanțial, prin numeroasele contribuții ce i s-au adus. Teoreticianul cel mai important al hypertextului e George Landow, cu trei versiuni ale celebrei sale teorii „hypertextologice": Hypertext 1.0; 2.0 şi 3.0 [a se consulta 23].

Aşadar, 2 definiții ale hypertextului pentru acest microstudiu:

1) **hypertextul** este un text ***scris hypermedia*, *activat printr-un sistem de hyperlinkuri*** (Nelson, Landow et al.);

2) **hypertextul** este ***metodă*, *text*, *mecanism*, *formă*, *mijloc* şi *documentație*** (definiție generalizată preluată din [24][1]).

4. De ce hypertextul are atâtea trăsături câte are şi Internetul? Simplu, deoarece Hypertextul este conceptul fundamental al webului, webul, la rândul său, în mare parte este identificat cu Internetul, deşi reprezintă doar o parte din el. Hypertextul se deosebeşte de textul în format tradițional („textul de hârtie") prin următoarele cele mai importante trăsături:

BDD-A6881 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:10 UTC)

Nonlinearitatea (sau **nelinearitatea)** – care încă nu şi-a atins apogeul; este considerată caracteristica principală a hypertextului: acesta nu are început nici sfârşit, nu are limite sau graniţe fixe. Ideea se trage încă de la Derrida despre textul fără frontiere („Despre grammatologie", 1967), din dialogismul sau lumea dialogică în viziunea lui Mihail Bahtin. De asemenea, descrierea pe care o propune Roland Barthes „textului ideal" în „S/Z" (1970) este izbitor de asemănătoare cu descrierea nonlinearităţii hypertextuale. Textul tradiţional este închis şi finit, hypertextul este infinit şi deschis. Spre deosebire de textul cărţilor tipărite pe hârtie (poate fi urmărită o întreagă epopee a scrisului – de la papirus până la computer), *e-textul* (o altă denumire a hypertextului) poate fi parcurs mult mai dinamic. Putem intra în hypertextul electronic când vrem, de unde vrem şi putem ieşi din el în orice moment şi de oriunde, numai să avem acces la reţeaua globală Internet, să avem o parolă de intrare, să respectăm convenţiile impuse de acest nou mod de scriere şi citire. Datorită lanţului de texte al Internetului, ne putem conecta la o multitudine de surse de informaţie, transformând actul lecturii într-o explorare, o navigare prin informaţii – prin intermediul hyperlinkului. Metafora labirintului funcţionează foarte bine în cazul acestei trăsături: internautul se mişcă haotic din link în link, pierzându-se şi rătăcindu-se tot mai mult şi mai mult în reţea – lectura devine tot mai superficială şi mai fragmentară, nu există profunzime, numai semnificaţii de suprafaţă. În acest travaliu creator, în această nonlinearitate se reflectă epistema postmodernistă, se produce o mare ruptură – un megalink, dacă se poate spune aşa, ruptura dintre textul „de hârtie" şi textul dinamic (mediat de tehnologie, de astă dată). Cu toate acestea, observă cercetătorii, omul postmodern, aflat în centrul acestei rupturi, e obligat să găsească un nou mod de a se fixa, de a se lega prin text de textul culturii (lumii). Sistemul categorial devine mai subtil şi mai dificil de operat. În mod absolut paradoxal, linkul marcând absenţa, o transformă în prezenţă – altfel spus, o perpetuă deschidere spre închidere sau invers. „Тем не менее, познающий субъект стремится воссоздать целостность культуры, придать ей некую, пусть свободную и аморфную, но форму. В условиях хаотичных, распределенных структур существования нелинейный текст, рассредоточенный в пространстве, дает возможность свести множества значений воедино во времени и тем самым обеспечить **целостность восприятия**. Вероятно поэтому идея гипертекста приобретает такую популярность." [24].

Creativitatea fără precedent a internauţilor – sistemul însuşi solicită crearea de termeni noi, terminologia informatică fiind cea mai activă: cuvinte compuse, expresii şi chiar frazeologisme „internautice", discurs repetat supus modificărilor în funcţie de noul context electronic; se schimbă punctuaţia, sistemul de abreviere, morfosintaxa şi topica unor importante segmente ale limbajului etc. Noua tehnologie antrenează subiecţii de limbaj electronic într-un viu şi „excitant" exerciţiu de creare a resurselor linguale de exprimare (noul spaţiu îşi creează noul limbaj!) [a se vedea 4].

Globalitatea – fenomenul internetizării fiind unul global, hypertextualizarea (ca procedeu de transpunere într-un nou format a expresiei textuale a existenţei umane) se transformă şi ea într-o practică care este însuşită la nivel global. „Accesul la modalităţile de transmitere a informaţiei este unul nemaiîntâlnit până acum în istorie. Din cei 6,412,067,185 de locuitori ai planetei, 888,681,131 se pare că au acces la internet." [25, p. 16]. Alte surse vorbesc deja despre un miliard de consumatori de Internet (încă în 2005) [26].

BDD-A6881 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:10 UTC)

Virtualitatea – fenomen şi spaţiu în care limb@jul se produce şi se manifestă – este considerat de către specialişti un spaţiu virtual devenit deja realitate. Însăşi noţiunea de „virtual" (fiind adeseori echivalată ca sens cu *electronic*) se cuvine a fi reconsiderată, dicţionarele explicative oferind definiţii care nu se pliază deloc pe spaţiul cyber [de exemplu, 27].

Libertatea şi **democratismul** relaţiilor comunicative aşa cum se vizualizează actualmente în spaţiul internetului constituie un nivel de organizare spontană cum n-a mai cunoscut omenirea până în prezent. Nu există un centru (descentralizarea) sau o persoană care să dirijeze acest proces, nu există margini nici limite ale comunicării.

Citaţionalitatea – orice unitate informaţională (de la o literă sau chiar fragment de literă, mai exact de la un *pixel* – cel mai mic element al unei imagini care poate fi procesat individual într-un sistem de afişaj video [28] sau, informaticienii ştiu mai bine, un *bit* – unitate elementară de informaţie [29], un semn grafic, o imagine, un sunet etc. până la cele mai mari posibile texte sau hypertexte. (Într-un viitor mai îndepărtat, la modul absolut şi ideal, se pare că chiar întreaga producţie electronică va putea fi re-produsă – ca citat – într-un alt sistem încă mai performant, tot webul cu toate hypertextele lui va putea fi citat.) Trăsătura în cauză (textul internetului este citabil de la un capăt la celălalt) este operaţională şi facilizată de însuşi sistemul tehnologic, care se efectuează printr-o elementară operaţie de inserare (încadrare) a textului, copiere şi plasare în altă parte a spaţiului virtual (în alt document, în alt text, în alt hypertext – în alt „docuvers", cum ar spune Nelson). Aceasta e tehnologia *copy/ paste* – care a evoluat fenomenal, iar în evoluţia ei a generat şi efecte colaterale dintre cele mai penalizabile cum ar fi plagiatorismul pe net. În definitiv, totul este de citit şi de citat.

Fragmentarismul – viaţa însăşi fiind pe bucăţi, segmentată – orice fenomen (inclusiv limbajul, inclusiv cel electronic), orice obiect este divizibil în elemente mai mici, constitutive. Blocul de text (sau ceea ce Barthes denumea *lexia*) sau fragmentul de text sau, cu un termen nou – *textonul* [probabil, *text* + *on*-line] sunt noile unităţi pe care le generează sistemul textual-electronic. *Hyperlinkul* e cealaltă extrem de importantă unitate a hypertextului [a se vedea 30[2]].

Discontinuitatea – reprezintă ruptura care este adeseori invizibilă în spaţiul electronic. Opus al continuităţii, discontinuitatea e locul gol, e spaţiul (blancul) dintre cuvinte, dintre texte, e tăcerea de care vorbea Heidegger, e saltul semiorb din link în link, din (hyper)text în (hyper)text, şi de acolo într-altul şi tot aşa la nesfârşit. Tăcerea (sau pauza/lipsa semnificantului fonic) nu mai e o categorie strict filosofică – despre acest din urmă concept discută inclusiv lingvişti de renume; cf. Eugeniu Coşeriu, *Lecţii de lingvistică generală*, ARC, 2000, p. 233 (a se vedea şi: Gianni Vattimo. *Dincolo de subiect*. *Nietzsche*, *Heidegger şi hermeneutica*. Constanţa, 1994, p. 84-125; Gian Paolo Carpettini. *Semiologia povestirii*, Pontica, 2000, p. 197-206 etc.). Discontinuitatea hypertextului mai e şi eroarea din el, e spiritul anacolutic, care înseamnă „deviere" de la conceptul iniţial sau „noncoerenţă". Conceptul de discontinuitate în mediul electronic al textualităţii se manifestă prin absenţa relaţiilor între părţile constitutive ale unui hypertext; b) neconcordanţa în categoriile comune a unităţilor informaţionale; neconcordanţa timpurilor în care se produc diferite hypertexte etc.

Descentralizarea – hypertextul nu are centru, nimeni nu dictează, nimeni nu obligă.

BDD-A6881 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:10 UTC)

Nonierarhicitatea – în cadrul hypertextului nu există ierarhii, nu există subordonare care nu are niciun fel de ierarhii (nonierahicitate) (deşi unii cercetători sunt înclinaţi să creadă că anumite ierarhii sociale oricum se instituie stihiinic).

Fluiditatea – „Hypertextul este deschis permanent schimbării. Textul este solid, hypertextul este fluid. Un text poate fi atins, se manifestă material. Hypertextul se manifestă doar în cyberspaţiu. <…> Hypertextul poate fi permanent distrus şi creat fără să se producă modificări la nivelul suportului fizic. <…> Textul este permanent prezent în lumea reală, hypertextul este doar temporar prezent" [3, p. 10-11].

Mozaicitatea – descentralizarea, dispersiunea, puzle-ul, rizomatismul (Deleuze), fragmentarismul sunt rude cu forma mozaicală de împrăştiere şi de adunare a informaţiei textuale, aşa cum o pune la dispoziţia internautului Internetul. În interiorul structurilor de mozaic pot exista atât informaţii textuale ordonate, cât şi neordonate.

Variativitatea – se manifestă în faptul că textonul, linkul şi hypertextul pot varia fără să existe limite; anumite programe pot păstra toate variantele de lucru în procesul de redactare a unui text (hypertext); orice comentariu adăugat unui text din partea internauţilor îl extind la nesfârşit şi îi adaugă progresiv semnificaţii în actul lecturii.

Dialogismul şi **polifonia** – aşa cum au fost iniţial descrise de Mihail Bahtin, iată că se arată în toată splendoarea în spaţiul virtual; Internetul e vocea tuturor vocilor şi totodată vocea fiecărui internaut în parte; comunicarea, hypertextul şi hyperdiscursul reprezintă modul de existenţă cel mai activ al subiecţilor internauţi.

Interactivitatea acestui tip de comunicare se poate deduce din trăsătura anterioară – orice afirmaţie, replică cere la rândul ei reacţia de răspuns. Chatul, poşta electronică, blogul, forumul, portalul, lista de discuţii cu comentariile postate etc. – toate sunt forme ale interactivităţii persoanelor consumatoare de internet, respectiv consumatoare de hypertext.

Deschiderea este caracteristica hypertextului constând în ceea ce Umberto Eco numea „opera aperta", adică spaţiu accesibil tuturor, deschis tuturor, interpretabil la nesfârşit (despre deschiderea textului vorbea şi M. Bahtin: „неисчерпаемость, незавершенность, открытость" [31]). Oferă principii egale de participare la masa comună tuturor internauţilor – fără discriminări rasiale, lingvistice, sexuale sau confesionale; nu marginalizează decât prin necunoaşterea regulilor, precum şi prin nivelul de cultură generală.

Infinitul – hypertextul nu are nici început, nici sfârşit. Orice text este deschis continuu către alte texte. Fiind categoria cea mai importantă a limbii, textul are dimensiunea infinitului la fel ca şi limba însăşi. Problema infinitului textului în mod clar este prezentată în lucrarea lui R. Barthes «S/Z» (1970).

Neomogenitatea este trăsătura care atestă diferenţa dintre textele postate în format electronic atât sub aspectul formei, cât şi al conţinutului.

Multimedialitatea (hypermedia) – se referă la interacţiunea cu alte medii. Atunci când într-un text online sunt inserate, pe lângă deja obligatoriile hyperlinkuri, şi înregistrări audio şi video fotografii, ilustraţii, animaţii, filme etc. – această proprietate se numeşte multimedia hypertext. Htextele tind să devină cât mai vizibile, vizualizate şi încărcate cu alte semne nontextuale (vizuale). Textul încetează să mai fie doar text.

Modificarea relaţiei autor-cititor. Dacă în textul tradiţional cititorul nu are decât o funcţie pasivă, de neimplicare – el nu poate nici interveni în text, comentariul său va fi mai totdeauna unul lăsat pe dinafara textului de bază. Categoriile pragmatice de

BDD-A6881 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:10 UTC)

cititor şi lectură au ajuns în postmodernitate extrem de importante în definirea valorii şi coparticipării la crearea de sens. Sens i se poate da unui text numai prin participarea la actul de lectură din partea cititorului. Numai aşa se naşte semnificaţia unui text. Internautul se transformă din lector pasiv în producător activ de text şi hermeneut al acestuia.

Anonimicitatea este una din trăsăturile care s-au impus din nevoia consumatorului de net de a-şi ascunde adevărata identitate atunci când îşi expune un anumit punct de vedere pe care nu l-ar exprima liber în public. Din nevoia de securitate, dar şi pentru a se ascunde îndărătul unui nume inventat sau „fals" (dar care totuşi îl reprezintă), utilizatorul recurge la un nume de cod (sau nickname).

Depersonalizarea se produce în momentul când hypertextul în general devine al tuturor şi al nimănui concomitent. Preluarea frauduloasă (plagiatul) de texte şi postarea lor fără indicarea autorului e şi ea una din modalităţile de depersonalizare a textului.

Identitatea duplicitară sau **multiplicitară** (inclusiv lingvistică) – adică netăţeanul poate interacţiona cu ceilalţi con-netăţeni în orice limbă pe care o cunoaşte sau chiar într-o limbă pe care o cunoaşte aproximativ; acesta îşi poate construi o identitate sau mai multe care coincid prea puţin sau nu coincid deloc cu cea reală – din dorinţa de a-şi manifesta alte laturi pe care realitatea i le constrânge sau i le reprimă – şi toate acestea se produc prin intermediul limbajului în care se exprimă, se expune în spaţiul virtual.

Jocul semnificanţilor – având capacitatea de a stabili variate şi infinite legături prin intermediul linkurilor (unul dintre cele mai importante concepte ale hypertextului), textul electronic atrage în câmpul său toate unităţile informaţionale, infuzându-le un spor de semnificaţie; interacţiunea continuă scoate la suprafaţa noului mod de comunicare termeni, metafore şi argotisme care revoluţionează limbajul online.

Dispersiune structurală – împrăştierea în tot spaţiul online a hypertextului sub forma unor structuri-„cuiburi", în care se poate intra de oriunde, ieşi la fel, fără rest şi fără obligaţii.

Independenţă temporală şi spaţială – hypertextul e în afara timpului şi în afara spaţiului real – nu e doar o metaforă.

Integrabilitatea – e proprietate a hypertextului de a integra la nesfârşit alte şi alte texte, alte şi alte hypertexte în sens restrâns.

Creolizarea – textul creolizat este un text mixt, alcătuit din două componente neomogene: verbală/lingual şi nonverbal (aparţinând altor sisteme decât limbajul natural), de exemplu: textul reclamelor, comicsurilor, afişelor, placatelor, posterelor etc. (a se vedea, bunăoară, 32].

Etc., etc. (după unii cercetători, O.V. Dedova [11], de exemplu, acestea ar putea fi reduse la doar 5 – a se vedea bibliografia de mai jos). Fiecare cercetător considera importante anumite trăsături; clasificările sunt mult prea multe şi prea diferite).

Câteva concluzii. Omenirea se reinventează hypertextual la nesfârşit. Internetul doar a permis vizualizarea acestor conexiuni, acestor relaţii. De-acu încolo această megaindustrie-tehnologie care este WEB-ul va pune stăpânire tot mai mult pe inteligenţa ei. William Henry Gates al III-lea (nimeni altul decât Bill Gates), co-fondatorul (împreună cu Paul Allen) al Microsoft Corporation, ne îndeamnă: «Избавьтесь от гнета бумаги. < …> Переходите к веб-стилю жизни» [33]. Iar viitorul, în care lingvistica şi literatura

BDD-A6881 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:10 UTC)

hypertextuală vor avea un cuvânt greu de spus, este Webul semantic. Şi acest subiect merită un studiu aparte [cf., cel puțin, 34].

Ordine în haos, haos ordonat, labirint sau rizom, rețea sau păianjen – aşa este văzut Internetul şi hypertextul în calitatea sa de concept fundamental. Aşadar, hypertextul e un tip special de comunicare în scris, o formă specială de organizare a textului scris, mediată de computer, caracterizată prin neliniaritate, fragmentarism, variativitate, polifonie, neomogenitate, interacționalitate, multimedialitate, creativitate, anonimicitate, identitate duplicitară sau multiplicitară, inclusiv lingvistică, libertate şi independență temporală şi spațială etc. Se schimbă chiar raportul autor – cititor, cititorul se transformă pe de o parte în navigator, pe de alta – în coautor, toate acestea fiind dovada vie a faptului că hypertextul reprezintă un macrosemn al limbajului virtual sau mai exact al limbajului mediat de computer. Textul trimite la alte texte în primul rând, şi nu la referenți, aşa cum bine observase încă Ferdinand de Saussure. În noul spațiu de afirmare a limbajului – cyber – hypersemnul devine posesorul unor numeroase alte trăsături, pe care anterior nu le-a cunoscut. Rămânând oarecum insuficient cercetate (în pofida faptului că este domeniul filologic poate cu cele mai multe şi mai importante contribuții), textul şi textologia au intrat rapid pe făgaşul intertextologiei, iar de curând – în cel al hypertextologiei. Nicăieri în altă parte fenomenul intertextului nu şi-a găsit o exprimare mai clară şi mai completă decât în hipertextul Internetului – intertextul grandios al erei postmoderne.

Încheind acest scurt omagiu adus Internetului şi instrumentului cel mai important al acestuia – vom reține că Hypertextul e opusul şi totodată continuarea Textului, el reprezintă evoluția clară a scrisului şi cititului către o nouă dimensiune – deocamdată – 3D. Hypertextul este şi nu este. Textul rămâne, dar e rigid, fix, hypertextul e lichid (există şi proiecte în acest sens: *liquidpub* – publicații lichide). Pe lângă multitudinea de calități, hypertextul e şi haos, schizofrenie, instrument care favorizează lipsa de orientare şi de concentrare, amestecul valorilor şi incapacitatea de a le discerne, plagiarismul etc. Hypertextul însă face parte din criza globală, e luptă, e dărâmare de viziuni, e revoluție în gândire, în mentalitate, e halucinație. Dar până aici e unicul punct de sprijin pentru a răsturna Universul tradițional [a se vedea şi 25].

Johann Gutenberg, creatorul tiparului (1450), este considerat omul mileniului I. Albert Einstein, cu teoria relativității, este considerat omul mileniului II. Cine va fi considerat omul următorului mileniu?

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. КАЛМЫКОВ А. А. *Гипертекст мышления и экология коммуникативных пространств*. http://jarki.ru/wpress/2010/12/19/1598/ (vizitat 02.06.11).

2. ШЛЫКОВА О. В. *Феномен мультимедиа*. *Технологии эпохи электронной культуры*. М.: МГУКИ, 2003.

3. POP, Liviu. *Internet şi filosofie*. *Versiunea 0.1*.;http://uzinaduzina.net/internet_si_filosofie versiunea0.1.pdf (vizitat 05.06.11).

4. MLADIN, Constantin-Ioan. *Spre o recodare a modului de comunicare scripturală*. *Sau despre tirania democratică a cyberlimb@jului* http://iit.iit.tuiasi.ro/philippide/distorsionari_2008/237-248%20 MLADINREDpdf (vizitat 09.06.11).

BDD-A6881 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:10 UTC)

5. http://dboy.wordpress.com/2006/12/13/aka-arond-coada-de-maimuta/ (vizitat 09.06.11).

6. ВОЙСКУНСКИЙ, А. Е. *Метафоры Интернета*. În: **Вопросы философии**, nr. 11, 2001, p. 64-79.http://www.relarn.ru/human/cyberspace.html (vizitat 17.04.11).

7. ИГНАТЬЕВА, А. С. (2006). *Метафорика научно-публицистического медиа-текста online формата* [Электронный ресурс]: На материале английского и немецкого языков: Дис. … канд. филол. наук: 10.02.04. Иркутск: РГБ, p. 188-191; http://diss.rsl.ru/diss/06/0456/060456042.pdf (vizitat 20.04.11)

8. BEJAN, Ştefania (2002). *Metafora în narativitatea multimedia*. În: Hermeneia. Revistă de studii şi cercetări hermeneutice. Iaşi: Editura Fundației Academice AXIS, p. 160-165; http://www.scribd.com/doc/12922931/ Hermeneia-Metafora-Si-Interpretare (vizitat 15.04.11).

9. CRYSTAL, David. *Language and the internet*. Cambridge University Press, 2006. 304 p.

10. ZAFIU, Rodica. *Stilurile Internetului* **http://www.romlit.ro/stilurile_internetului** (vizitat 27.02.10)

11. ДЕДОВА, О. В. *Лингвосемиотический анализ электронного гипертекста* (*на материале русскоязычного Интернета*): дис. … д-ра филол. наук: 2006, 253 с.

http://www.dissercat.com/content/lingvosemioticheskii-analiz-elektronnogo-giperteksta-na-materiale-russkoyazychnogo-interneta (vizitat15.06.11).

12. РЯЗАНЦЕВА, Т. И. *Теория и практика работы с гипертекстом* (*на материале английского языка*). Москва, 2008, 208 с.

13. ГОРОШКО, Е. И. *Лингвистика Интернета*: *формирование дисциплинарной парадигмы*. http://textology.ru/article.aspx?aId=76 (vizitat la 05.10.10).

14. БОРИСОВА, Е. Б., СТРОЙКОВ, С. А. *Использование электронного гипертекста при сопоставительном лингвопоэтическом анализе художественного произведения*. Известия Самарского научного центра Российской академии наук, т. 12, № 3, 2010. http://www.ssc.smr.ru/media/journals/ izvestia/2010/2010_3_146_150.pdf (vizitat la 05.10.10).

15. ИВАНОВ, Л. Ю. *Язык интернета*: *заметки лингвиста*. 2000. http://www.faq-www.ru/lingv.htm (vizitat la 05.10.10).

16. HUBER, Oliver Karl Josef. *Hipertext eine textlinguistische Untersuchung*. Magisterarbeit in der Philosophischen Fakultät für Sprach- und Literaturwissenschaft II. Universität München. http://huberoliver.de/downloads/Magisterarbeit_Oliver_Huber.pdf (vizitat 05.10.10).

17. ERTZSCHEID, Olivier. *Les enjeux cognitifs et stylistiques de l'organisation hypertextuelle*: *le Lieu*, *Le Lien*, *Le Livre*, 2004. http://tel.archives-ouvertes.fr/tel-00006260 (vizitat 15.01.2011).

18. NELSON, Theodor H., „A File Structure for the Complex, the Changing and the Indeterminate." *Proceedings of the ACM 20th National Conference*, 1965, p. 84-100. http://www.scribd.com/doc/454074/A-File-Structure-for-the-Complex-The-Changing-And-the-Indeterminate (vizitat 16.06.11).

19. UNGUREANU, Elena. *Biblia*, *Biblioteca şi „Biblio"-netul ca hipertext*. În: Akademos, 2010, nr. 4(19), p. 65-70. http://www.akademos.asm.md/files/Biblia,%20biblioteca%20si%20biblionetul%20ca% 20hipertext.pdf

BDD-A6881 © 2011 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:10 UTC)

20. THE HOLY BIBLE; http://www.intratext.com/ixt/rum0001/_index.htm (vizitat 20.04.11).

21. УФИМЦЕВ Роман. *Хвост ящерки*. *Метафизика метафоры*; http://www.metaphor.ru/er/lizard/ tail.xml (vizitat 15.06.11).

22. http://xanaducom/xuTheModel/ (vizitat17.06.11).

23. LANDOW, George. http://www.cyberartsweb.org/cpace/ht/jhup/contents2.html (vizitat10.02.11)

24. КУПЕР И. Р. *Гипертекст как способ коммуникации*. **http://www.nir.ru/sj/sj/sj1-2-00kuper.html** (vizitat 15.06.11).

25. POP Liviu. *Cyberutopii şi critică Internet*; http://uzinaduzina.net/cyberutopiisicrticiainternet.pdf (vizitat 21.05.11).

26. САВИЦКАЯ Т.Е. *Африка внутри нас*: *парадоксы современных процессов визуализации культуры*/ Обсерватория культуры, 2006, № 6, с. 30-35.

http://www.ifapcom.ru/files/Monitoring/savitskaya_africa_inside.pdf (vizitat 09.06.11).

27. dex online http://dexonline.ro/definitie/virtual (vizitat 11.06.11).

28. dex online http://dexonline.ro/definitie/pixel (vizitat 11.06.11).

29. dex online http://dexonline.ro/definitie/bit (vizitat 11.06.11).

30. МАХОВ, Алексей Сергеевич. Типология художественных гипертекстов на основе немецкоязычных интернет-сайтов 2010 Автореф. http://www.dissercat.com/content/tipologiya-khudozhes-tvennykh-gipertekstov-na-osnove-nemetskoyazychnykh-internet-saitov (vizitat 17.06.11).

31. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. Москва, Искусство, 1979, с. 343.

32. ЕЛИНА Евгения. *Семиотика рекламы*; http://lib.ololo.cc/b/157063/read (vizitat 15.06.11).

33. Гейтс Б. Бизнес со скоростью мысли. – М.: Эксмо-Пресс, 2000. – С. 58, 127; citat apud [26].

34. ГОРОШКО Е. И. *Гипертекст 3.0*: *лингвистический анализ* (vizitat 12.06.11).

NOTE

[1] „а) метод объединения документов; б) текст, организованный по-особому; в) механизм, позволяющий эти тексты организовать; г) форма организации материала; д) средство организации текстов; е) документация, которая ветвится” [23].

[2] „**текстон**, сравнительно небольшой по своему объему линейно организованный блок текста и **гиперссылка**, представляющая собой средство, делающее возможным переход от одного текстона к другому. Гиперссылки выполняют важную функцию связывания гипертекста в единое целое. От того, какая гиперссылка актуализируется, зависит порядок следования текстонов в гипертексте и это, соответственно, может влиять на характер восприятия читателем всего гипертекста. Анализ практического материала позволил определить принципиально новую стратегию работы с художественным текстом: прочитав один и тот же гипертекст несколько раз, читатель может выявить несколько смыслов, выстраивая, таким образом, более объективную картину действительности” [30].

BDD-A6881 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:10 UTC)